

22.9.2026

Kunnan harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen hakeminen vuonna 2026**HAKIJAN TIEDOT****Kunta: Pyhäjärven kaupunki****Kunnan yhteyshenkilön tiedot:**

- Nimi: Henrik Kiviniemi
- Nimike: kaupunginjohtaja
- Sähköpostiosoite: henrik.kiviniemi@pyhajarvi.fi
- Puhelinnumero: +358444457701

HAKEMUKSEN TIEDOT**A. Haettava summa, euroa: 800.000 euroa****B. Mikäli kunta on saanut harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta vuonna 2025, niin sen käyttökohde:**

Valtiovarainministeriö myönsi Pyhäjärven kaupungille harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta 245.000 euroa vuonna 2025. Pyhäjärven kaupungin vuonna 2025 saama harkinnanvarainen valtionosuuden korotus 245.000 € on kattanut vuonna 2025 kertynyttä alijäämää. Ilman Valtiovarainministeriön myöntämää avustusta Pyhäjärven kaupungin alijäämä vuonna 2025 olisi ollut noin -2,3 M€.

- C. Yksilöidyt talousvaikeudet, joihin haetaan harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta sekä perustelut, jotka osoittavat em. vaikeudet poikkeukselliseksi tai tilapäisiksi. Lisäksi yksilöitynä talousvaikutusten ajankohta ja euromääräinen vaikutus kunnan talouteen.**

1. Rakennemuutos

Pyhäsalmen kaivostoiminnan päättyminen on ollut Pyhäjärven kaupungille poikkeuksellisen merkittävä rakennemuutos, jonka taloudelliset vaikutukset ovat kohdistuneet sekä kaupungin verotulopohjaan että alueen työllisyyteen. Kaivostoiminnan loppuminen merkitsi yhden paikkakunnan tärkeimmän työnantajan ja veronmaksajan toiminnan päättymistä, mikä heikensi olennaisesti kaupungin tulorahoituksen edellytyksiä.

Pyhäjärven kaupunki ei saanut kaivostoiminnan päättymiseen erillistä rakennemuutostukea, koska kyse oli ennakoidusta rakennemuutoksesta (ERM) eikä äkillisestä rakennemuutoksesta (ÄRM). Tästä huolimatta kaivostoiminnan päättymisen taloudelliset vaikutukset ovat olleet kaupungille erittäin merkittäviä.

Kaivostoiminnan vähittäisen alasajon vaikutukset näkyivät kaupungin verotulokertymissä jo vuodesta 2018 alkaen. Lopulliset vaikutukset ovat kuitenkin konkretisoituneet erityisesti vuosina 2024 - 2026, jolloin kunnallisvero- ja yhteisöverotuottojen taso on laskenut olennaisesti aikaisempaan verrattuna. Kaivostoiminnan päättymisen aiheuttama verotulojen kokonaisvähennys on noin 7 miljoonaa euroa.

Rakennemuutoksen seurauksena kaupungin tulorahoitus on heikentynyt samaan aikaan, kun kaupunki on joutunut investoimaan elinvoiman, työllisyyden ja palvelujen turvaamiseen sekä edistämään kaivosalueen uusiokäyttöä ja uusien elinkeinojen syntymistä. Rakennemuutoksen vaikutukset ovat siten olleet pitkäkestoisia, mutta samalla myös poikkeuksellisia suhteessa kaupungin kokoon ja taloudelliseen kantokykyyn.

Pyhäjärven kaupunki on vastannut rakennemuutokseen pitkäjänteisellä elinkeinopolitiikalla ja investoinneilla. Käynnissä olevien uusiutuvan energian tuotanto-, siirto- ja varastointihankkeiden arvioidaan vahvistavan kaupungin veropohjaa merkittävästi tulevina vuosina. Talouden vahvistuminen on kuitenkin viivästynyt suhteessa rakennemuutoksen välittömiin vaikutuksiin, minkä vuoksi kaupungin taloudellinen tilanne on edelleen tilapäisesti erittäin haastava.

2. Peruspalveluinvestoinnit

Pyhjärven kaupungin investointien painopiste sijoittui erityisesti vuosille 2014 - 2017, jolloin toteutettiin laajoja ja välttämättömiä palvelurakennelainvestointeja. Merkittävin yksittäinen investointikokonaisuus oli sairaalan uudisrakentaminen, jonka kokonaisarvo oli noin 10 miljoonaa euroa. Investointi oli välttämätön vakavien sisäilmaongelmien vuoksi. Samanaikaisesti kaupunki investoi myös varhaiskasvatuksen tiloihin (Hoijakan päiväkotii), paloasemaan, entisen ammattioppilaitoksen kiinteistöön sekä laajakaista-, kaukolämpö- ja vesihuoltoverkkostoihin.

Vuosina 2018 - 2022 investointitaso oli aiempaa maltillisempi. Tällöin investointien painopiste oli Salmen koulun perusparannuksessa sekä katu- ja tieverkon kehittämisessä. Vaikka investointimäärät olivat aikaisempia vuosia pienempiä, ne olivat edelleen välttämättömiä kaupungin palveluverkon ylläpitämiseksi.

Vuodesta 2023 lähtien investointitaso on jälleen kasvanut. Tärkeimpiä hankkeita ovat olleet monitoimihalli, Hyvinvointitalo, Virkkulan kiinteistö sekä katu- ja kaavatien investoinnit. Vuonna 2025 investointien määrä on noin 5,8 miljoonaa euroa, mikä on korkein investointitaso sitten sairaalahankkeen.

Vuosina 2014 - 2025 Pyhjärven kaupungin investoinnit ovat olleet yhteensä noin 37,7 miljoonaa euroa. Investoinnit ovat kohdistuneet pitkävaikutteisiin palvelu-, koulutus-, asumis- ja infrastruktuurihankkeisiin, joiden tavoitteena on ollut turvata kuntalaisten lakisääteiset palvelut sekä ylläpitää kaupungin elinvoimaa rakennemuutoksen keskellä.

Investointien seurauksena kaupungin palvelu- ja kiinteistökanta on uudistunut merkittävästi. Samalla investointien rahoittaminen on lisännyt velkaantumista ja rahoituskustannuksia tilanteessa, jossa kaupungin verotulopohja on samanaikaisesti heikentynyt Pyhäsalmen kaivostoiminnan päättymisen seurauksena. Investoinneilla on siten ollut merkittävä vaikutus kaupungin nykyiseen taloudelliseen tilanteeseen, vaikka ne ovat olleet palveluiden järjestämisen näkökulmasta välttämättömiä.

3. Lainakannan nouseminen

Pyhjärven kaupungin lainakanta on kasvanut merkittävästi vuodesta 2015 lähtien. Velkaantumisen taustalla ovat ennen kaikkea välttämättömät peruspalvelu- ja infrastruktuuri-investoinnit sekä kaupungin heikentynyt tulorahoitus rakennemuutoksen seurauksena. Talouden tasapainon heikentyessä lainarahoituksella on jouduttu osittain kattamaan myös käyttötalouden menoja.

Pyhjärven kaupunki on toteuttanut vuosina 2014 - 2025 merkittävän investointiohjelman, jonka kokonaisarvo on ollut yhteensä 37,7 miljoonaa euroa. Samana ajanjaksona pitkäaikaisia lainoja on lyhennetty yhteensä 20,7 miljoonaa euroa ja uusia pitkäaikaisia lainoja nostettu 56,8 miljoonaa euroa. Tämän seurauksena kaupungin pitkäaikainen velkamäärä on kasvanut nettomääräisesti noin 36,1 miljoonaa euroa.

Investointien rahoittaminen on lisännyt kaupungin velkataakkaa merkittävästi. Vuonna 2025 lainakanta on noussut 40,8 miljoonaan euroon eli 8 962 euroon asukasta kohden. Vastaavasti kaupungin omavaraisuusaste on heikentynyt 30,5 prosenttiin. Kaupungin velkaantuneisuus on selvästi kuntien keskimääräistä tasoa korkeampi, mikä lisää rahoitusriskiä ja altistaa talouden korkotason muutoksille.

Lainakannan kasvusta huolimatta merkittävä osa velkaantumisesta liittyy pitkävaikutteisiin investointeihin, joilla on turvattu kuntalaisten lakisääteiset palvelut, uudistettu palveluverkkoa sekä ylläpidetty kaupungin elinvoimaa vaikeassa rakennemuutostilanteessa. Kaupungin palvelu- ja kiinteistökanta on investointien seurauksena uudistunut merkittävästi.

Pyhjärven kaupungilla on kuitenkin realistinen näkymä velkaantumisen taitumisesta. Kaupungin strategian mukainen työ uusiutuvan energian tuotanto-, siirto- ja varastointihankkeiden edistämiseksi on edennyt, ja hankkeiden toteutuessa kiinteistöverotulopohja laajenee merkittävästi. Nykyisten laskelmien perusteella lainakannan arvioidaan kääntyvän pysyvään laskuun viimeistään vuodesta 2030 lähtien.

Yhteenvedon voidaan todeta, että Pyhjärven kaupunki on investoinut vuosina 2014 - 2025 yhteensä 37,7 miljoonaa euroa tulevaisuuden palveluihin ja infrastruktuuriin. Investointien seurauksena pitkäaikaisten lainojen määrä on kasvanut nettomääräisesti noin 36,1 miljoonaa euroa, mikä näkyy kaupungin korkeana velkaantuneisuutena ja heikentyneenä omavaraisuusasteena. Talousvaikeudet eivät kuitenkaan johdu hallitsemattomasta investointipolitiikasta, vaan välttämättömistä palveluinvestoinneista sekä samanaikaisesti tapahtuneesta tulorahoituksen heikkenemisestä rakennemuutoksen seurauksena.

Pyhjärven kaupungin lainakanta vuosina 2018 - 2025

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lainakanta, 1000 euroa	25 086	29 099	30 252	28 184	26 115	31 987	37 436	40 802
Lainakanta € / asukas	4 781	5 667	6 011	5 680	5 409	6 726	7 950	8 962
Omavaraisuusaste	52,0	45,1	44,9	48,3	46,3	39,7	35,1	30,5
Kuntien keskim. lainakanta, €/as.	3 039	3 342	3 448	3 465	3 377	3 368	3 450	

4. Valtionosuudet

Pyhjäjärven kaupungin valtionosuustulokertymään vaikutti merkittävästi vuoden 2015 valtionosuusjärjestelmän uudistus. Valtionosuusjärjestelmän muutosten sekä verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasauksen vaikutuksesta Pyhjäjärven kaupungin peruspalvelujen valtionosuudet vähenivät yhteensä noin 2,3 miljoonaa euroa vuonna 2015. Valtionosuusuudistuksen vaikutukset ovat näkyneet kaupungin käyttötaloudessa pitkäaikaisesti. Vuodesta 2015 lähtien kaupungin tilinpäätökset ovat olleet pääosin alijäämäisiä lukuun ottamatta vuosia 2020 ja 2021, jolloin taloutta vahvistivat valtion koronatukitoimet sekä vuonna 2021 myönnetty harkinnanvarainen valtionosuuden korotus.

Myös hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä toteutettu rahoitusjärjestelmän muutos vaikutti merkittävästi Pyhjäjärven kaupungin valtionosuuskertymään. Uudistuksen jälkeen kaupungin valtionosuudet jäivät poikkeuksellisen alhaiselle tasolle sekä maakunnallisessa että valtakunnallisessa vertailussa. Vuonna 2023 Pyhjäjärven kaupungin asukaskohtaiset valtionosuudet olivat Pohjois-Pohjanmaan alhaisimmat ja vuonna 2024 maakunnan alhaisimmat yhdessä Oulun kaupungin kanssa.

Vuoden 2025 alussa kunnille siirtynyt työllisyyspalvelujen järjestämisvastuu on lisännyt kuntien kustannuksia ilman täysimääräistä rahoitusta. Kuntien rahoitusvastuu työttömyysetuuksista kasvoi samalla merkittävästi. Rakennemuutoksesta kärsivälle kunnalle muutos on aiheuttanut keskimääräistä suuremman taloudellisen rasituksen, koska työllisyyden hoito edellyttää normaalia enemmän palveluja ja tukitoimia.

Valtionosuuksien määrä on vuosina 2024 – 2026 kasvanut muun muassa valtionosuusjärjestelmän muutosten, verotuloihin perustuvan tasauksen sekä työllisyyspalveluiden järjestämisvastuun siirtymiseen liittyvien rahoitusjärjestelyjen seurauksena. Tästä kehityksestä huolimatta kaupungin valtionosuustaso on edelleen vaatimaton suhteessa kaupungin taloudellisiin haasteisiin, rakennemuutoksen vaikutuksiin sekä investoinneista ja velkaantumisesta aiheutuvaan rahoitusrasitukseen.

Valtionosuuksien kehitys on muodostunut Pyhjäjärven kaupungille pitkällä aikavälillä epäedulliseksi useiden valtakunnallisten uudistusten seurauksena. Vaikka valtionosuuksien määrä on vuosina 2024–2026 kasvanut, niiden taso ei ole riittänyt kompensoimaan kaupungin verotulopohjan heikkenemistä, korkokustannusten kasvua, välttämättömien investointien rahoitusrasitusta eikä kunnille siirtyneiden uusien tehtävien kustannuksia. Valtionosuuksien kehitys on tapahtunut samanaikaisesti, kun kaupungin taloudellinen toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi Pyhäsalmen kaivostoiminnan päättymisen seurauksena.

Pyhjäjärven kaupungin näkemyksen mukaan harkinnanvaraiselle valtionosuuden korotukselle on vuonna 2026 perusteltu tarve, jotta kaupunki pystyy hallitusti jatkamaan taloutensa tasapainottamista tilanteessa, jossa arviointimenettely on käynnissä. Vaikka kaupungin taloudessa on nähtävissä myönteinen käänne uusiutuvan energian tuotanto-, siirto- ja varastointihankkeiden myötä, niiden täysimääräiset vaikutukset kaupungin tulo-rahoitukseen toteutuvat vasta tulevana vuosina. Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus tukisi kaupungin talouden vakauttamista siirtymävaiheessa, jossa talouden käänne on jo nähtävissä, mutta sen vaikutukset eivät vielä täysimääräisesti näy kaupungin rahoitusasemassa.

Pyhäjärven kaupungin valtionosuuksien kehittyminen vuosina 2021 – 2026

Valtionosuudet	TP 2021	TP 2022	TP 2023	TP 2024	TP 2025	TA 2026
Peruspalvelujen valtionosuus	15 151 459	17 635 494	1 304 782	1 831 800	3 432 548	3 730 420
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionos.	-293 871	-248 029	-258 648	-196 098	-110 881	-74 072
Veromenetyksen kompensatio	2 831 753	3 184 364	958 856	957 942	671 988	671 805
Harkinnanvarainen valtionos. korotus	805 000			950 000	245 000	
Valtionosuudet yhteensä	20 335 468	20 571 829	2 004 990	3 543 644	4 238 655	4 328 153
Verotuloihin perustuva valtionos. tasaus, sisältyy peruspalvelujen valtionosuuksiin	1 841 127	988 368	-38 849	1 603 049	2 275 942	2 422 206
Valtionosuudet € / asukas	4 098	4 261	422	753	931	956
Valtionosuudet, %:a ulk. toimintakuluista	45,1	45,0	11,0	19,6	23,0	23,7
Valtionosuuksien osuus verotuloista %	89,9	97,1	18,2	33,3	41,3	41,2

5. Työllisyyden hoito

Pyhäjärven kaupungin työllisyystilanne on ollut pitkään haastava verrattuna alueen moniin naapurikuntiin. Keskeisenä syynä tähän on ollut elinkeinorakenteen muutos ja erityisesti Pyhäsalmen kaivostoiminnan päättymisen vaikutukset alueen työmarkkinoihin. Kaupunki on pyrkinyt aktiivisesti parantamaan työllisyyttä muun muassa panostamalla työllisyyskoordinaattorin työpanokseen sekä osallistumalla erilaisiin työllisyyttä ja elinvoimaa vahvistaviin kehittämistoimenpiteisiin. Samalla uusiutuvan energian tuotanto-, siirto- ja varastointihankkeet luovat alueelle myönteisiä työllisyysnäköymiä tuleville vuosille.

Raahen työllisyysalue aloitti alueen työvoimaviranomaisena 1.1.2025. Uudistuksen tavoitteena oli tuoda työllisyyspalvelut lähemmäksi kuntalaisia ja vahvistaa kuntien mahdollisuuksia vaikuttaa alueensa työllisyyskehitykseen. Pyhäjärven kaupunki on käynyt aktiivista vuoropuhelua Raahen työllisyysalueen kanssa ja pyrkinyt varmistamaan, että palveluja olisi saatavilla myös paikallisesti Pyhjäjärvellä.

Työllisyyspalvelujen järjestämisvastuun siirtyminen kunnille toteutui kuitenkin tilanteessa, jossa valtion rahoitus ei vastannut kunnille siirtyneitä kustannuksia. Rahoitus perustui vuoden 2023 työttömyysetuusmenoihin, vaikka kuntien vastuu työttömyyden kustannuksista laajeni merkittävästi. Kunnat osallistuvat nykyisin työmarkkinatuen lisäksi myös osittain Kelan maksaman peruspäivärahan sekä työttömyyskassojen maksaman ansiopäivärahan rahoittamiseen. Lisäksi kuntien maksuosuus alkaa aikaisempaa varhaisemmassa vaiheessa ja kasvaa työttömyyden pitkittyessä.

Työllisyyspalvelujen siirto kunnille on aiheuttanut koko kuntakentässä kustannuspaineita, mutta vaikutukset ovat erityisen merkittäviä rakennemuutoskunnissa. Pyhäjärven kaltaisessa kunnassa työllisyyden hoitaminen edellyttää keskimääräistä enemmän henkilökohtaisia palveluja, aktivointitoimia sekä yhteistyötä koulutus- ja elinkeinotoimijoiden kanssa. Samalla kunnille siirtyi myös palveluvelkaa, joka johtuu valtion aiempien työvoimapalvelujen resurssien vähentämisestä.

Työllisyyspalvelujen alirahoitus heikentää Pyhäjärven kaupungin taloudellista asemaa tilanteessa, jossa kaupunki kantaa edelleen rakennemuutoksen vaikutuksia ja toteuttaa samanaikaisesti mittavia toimia elinvoiman sekä työllisyyden vahvistamiseksi. Tästä syystä työllisyyspalvelujen järjestämisestä aiheutuvat lisäkustannukset muodostavat yhden keskeisen tekijän kaupungin nykyisessä taloudellisessa tilanteessa.

6. Ylivieskan kaupungin hallinnoiman toiminnan ylikunnalliset kustannukset

Jokilaaksojen pelastuslaitoksen vuosina 2012 - 2015 toteutettuun varallaolojärjestelmään liittyvistä palkkasaatavavaatimuksista on aiheutunut merkittävä taloudellinen epävarmuustekijä alueen kunnille. Toiminta on tapahtunut Ylivieskan kaupungin isäntäkuntamallilla järjestämän pelastuslaitostoiminnan aikana. Ylivieskan kaupunki on ilmoittanut katsovansa, että mikäli Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue ei ota vastattavakseen ennen pelastustoimen järjestämisvastuun siirtymistä syntyneitä mahdollisia työnantajavastuita, tulisi niistä aiheutuvat kustannukset jakaa Jokilaaksojen pelastuslaitoksen jäsenkuntien kesken voimassa olevan kustannusvastuujon mukaisesti.

Pyhjärven kaupungin näkökulmasta kyseessä on taloudellinen vastuuriski, jonka syntymiseen tai käsittelyyn kaupungilla ei ole ollut käytännössä mahdollisuutta vaikuttaa. Toiminta, jota mahdolliset korvausvastuut koskevat, on tapahtunut Ylivieskan kaupungin isäntäkuntavastuulla ja työnantaja-asemassa.

Mahdollisten palkkasaatavien lopullinen vastuutaho ei hakemushetkellä ole vielä kaikilta osin ratkaistu. Epävarmuus mahdollisista kustannuksista muodostaa kuitenkin kaupungin talouteen kohdistuvan ulkoisen riskitekijän tilanteessa, jossa kaupungin talous on samanaikaisesti arviointimenettelyn kohteena ja useiden muiden rakennemuutoksesta johtuvien taloushaasteiden rasittama.

7. Korkokustannusten nouseminen

Korkotason voimakas nousu on lisännyt merkittävästi Pyhjärven kaupungin rahoituskustannuksia ja heikentänyt kaupungin taloudellista asemaa. Korkomenojen kasvu on kohdistunut samanaikaisesti tilanteeseen, jossa kaupungin lainakanta on kasvanut välttämättömien peruspalvelu- ja infrastruktuuri-investointien sekä heikentyneen tulorahoituksen vuoksi.

Korkomenojen voimakas kasvu on heikentänyt kaupungin vuosikatetta merkittävästi ja lisännyt käyttötalouden rahoituspainetta. Kyseessä on kuntien vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolinen kustannuserä, jonka vaikutukset kohdistuvat erityisen voimakkaasti velkaantuneisiin kuntiin. Pyhjärven kaupungin tapauksessa vaikutusta korostaa se, että velkaantuminen on aiheutunut pääosin välttämättömistä palvelu- ja elinvoimainvestoinneista.

Korkotason nousu on tapahtunut samanaikaisesti, kun kaupungin verotulopohja on heikentynyt Pyhäsalmen kaivostoiminnan päättymisen seurauksena, valtionosuudet ovat jääneet valtakunnallista keskiarvoa alemmalle tasolle ja kunnille on siirretty uusia tehtäviä ilman täysimääräistä rahoitusta. Näiden tekijöiden yhteisvaikutus on vaikeuttanut kaupungin talouden tasapainottamista merkittävästi.

Korkomenojen voimakas nousu on heikentänyt kaupungin vuosikatetta ja lisännyt käyttötalouden rahoituspainetta merkittävästi. Kyseessä on kuntien vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolinen kustannuserä, jonka vaikutukset ovat korostuneet erityisesti velkaantuneissa rakennemuutoskunnissa.

Pyhjärven kaupungin korkokustannukset vuosina 2021 - 2026

	TP 2021	TP 2022	TP 2023	TP 2024	TP 2025	TA 2026
Korkokustannukset	150 826	162 330	838 798	1 173 731	903 033	1 015 000

8. Virkkulankylän kiinteistö

Kaupunginhallitus hyväksyi 1.6.2020 § 128 yhteistyösopimuksen Pyhäjärven senioritalohankkeesta Pyhäjärven kaupungin ja Kuusikkoaho Oy:n välillä. Hankkeessa toteutettiin Virkkulankylä-konseptin mukainen yli 55-vuotiaille suunnattu esteetön senioriasumiskohde Pyhäjärvelle. Rakennuksessa on 22 itsenäistä asumista tukevaa asuntoa sekä asukkaiden yhteiskäyttöön tarkoitettuja tiloja. Myös Peruspalvelukuntayhtymä Selänne arvioi lausunnoissaan hankkeen olevan kaupungin palvelurakenteen kannalta pitkäjänteinen ja tarkoituksenmukainen ratkaisu.

Kaupunginhallitus hyväksyi 12.4.2021 Pyhäjärven kaupungin ja Virkkulankylä Oy:n välisen vuokrasopimuksen sekä vuokraoikeuden hallinnointia koskevan sopimuksen. Kohteen käyttö perustui niin sanottuun välivuokramalliin. Kaupunginvaltuusto myönsi 19.4.2021 § 21 Virkkulankylä Oy:n 2 691 523 euron korkotukilainalle kaupungin omavelkaisen takauksen edellyttäen riittävän vastavakuuden asettamista.

Vuoden 2023 lopulla kaupunki sai tiedon yhteistyökumppanin taloudellisista vaikeuksista. Kuntarahoitus Oy irtisanoi 15.4.2024 Virkkulankylä Oy:n korkotukilainan, minkä johdosta Pyhäjärven kaupunki takaajana vastasi lainan takaisinmaksusta. Samalla kaupunki turvasi senioriasumiskohteen toiminnan jatkuvuuden neuvottelemalla vuokraoikeuden kiinteistöön (kiinteistötunnus 626-403-16-236). Kaupunginvaltuusto hyväksyi 27.5.2025 § 40 vuokraoikeuden kauppakirjan Virkkulankylä Oy:n konkurssipesän kanssa.

Kohteen tarve osana Pyhäjärven kaupungin palvelu- ja asumisrakennetta ei ole muuttunut. Virkkulankylä tukee edelleen ikääntyneiden itsenäistä asumista sekä keventää palveluasumisen tarvetta. Yhteistyökumppanin talousvaikeuksien ja konkurssin seurauksena hankkeen toteutusmalli kuitenkin muuttui olennaisesti. Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen kaupunki joutui ottamaan vastatakseen kohteen rahoituksen ja järjestämään sen lainarahalla. Tämä lisäsi kaupungin lainakantaa, korkokustannuksia ja taloudellisia riskejä tilanteessa, jossa kaupunki samanaikaisesti sopeutuu Pyhäsalmen kaivostoiminnan päättymisestä aiheutuneeseen rakennemuutokseen. Kyseessä on kaupungin näkökulmasta poikkeuksellinen ja osin kaupungin vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella syntynyt taloudellinen rasite, jonka vaikutukset kohdistuvat erityisesti vuosille 2024–2026.

Takausvastuun realisoitumisen seurauksena kaupungin lainakanta kasvoi noin 2 miljoonalla eurolla. Samalla kaupungille aiheutui pysyviä rahoitus- ja korkokustannuksia, jotka rasittavat kaupungin käyttötaloutta myös tulevana vuosina.

D. Mikäli kunta on hakenut harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta vuonna 2025, niin perustelut miksi kunta hakee korotusta peräkkäisinä vuosina.

Pyhäjärven kaupungin talous on ollut viime vuosina alijäämäinen hakemuksessa kuvattujen rakennemuutoksesta, valtionosuusjärjestelmän kunnalle epäedullisista muutoksista, välttämättömistä peruspalveluinvestoinneista, korkotason noususta sekä uusien lakisääteisten tehtävien rahoitusvajauksesta johtuvien tekijöiden seurauksena. Taloudelliset vaikeudet ovat kasautuneet usean vuoden aikana, eikä niiden vaikutuksia ole ollut mahdollista poistaa yhden vuoden aikana toteutettavilla toimenpiteillä.

Kaupunki on kuitenkin toteuttanut pitkäjänteisesti talouden tasapainottamistoimenpiteitä, joihin ovat kuuluneet muun muassa veroratkaisut, palveluverkon uudistaminen, omaisuusjärjestelyt, toimintojen tehostaminen sekä useat talouden tasapainottamisohjelmat. Lisäksi arviointimenettelyn käynnistyminen on edelleen vahvistanut talouden tasapainottamiseen liittyviä toimenpiteitä.

Pyhäjärven kaupungilla on realistinen ja perusteltu näkymä taloutensa vahvistumisesta. Käynnissä olevien uusiutuvan energian tuotanto-, siirto- ja varastointihankkeiden toteutuminen laajentaa merkittävästi kaupungin kiinteistöveropohjaa ja vahvistaa tulorahoitusta tulevina vuosina. Nykyisten laskelmien perusteella kaupungin vuosikatteen arvioidaan kääntyvän positiiviseksi vuonna 2026, minkä jälkeen käyttötalouden rahoittamiseen ei enää tarvitsisi ottaa uutta lainaa.

Haettava harkinnanvarainen valtionosuuden korotus tukisi kaupungin talouden hallittua vakauttamista siirtymävaiheessa, jossa talouden käänne on jo nähtävissä mutta ei vielä täysimääräisesti toteutunut. Korotuksen tarve on kaupungin arvion mukaan tilapäinen. Nykyisten ennusteiden perusteella Pyhäjärven kaupunki ei tarvitse harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta enää vuoden 2028 jälkeen.

E. Kunnan omat toimenpiteet poikkeuksellisen tai tilapäisen taloudellisen tilan korjaamiseksi (tulojen lisäykset ja menojen vähennykset, omaisuusjärjestelyt jne.)

Pyhjäjärven kaupunginvaltuusto on päättänyt neljä kertaa talouden tasapainottamishojelmista:

20.6.2016 Pyhjäjärven kaupungin talouden tasapainottamishojelma vuosille 2016 – 2019 ja

26.6.2018 Pyhjäjärven kaupungin talouden tasapainottamishojelma vuosille 2019 – 2021.

Vuoden 2019 ja 2020 aikana valmisteltiin tasapainottamistoimenpiteitä Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen toimesta, mutta suunnitellut toimenpiteet eivät toteutuneet.

29.8.2022 Pyhjäjärven kaupungin talouden tasapainottamishojelma vuosille 2023 – 2025

30.9.2024 Pyhjäjärven kaupungin talouden tasapainottamishojelma vuosille 2025 - 2027

1. Toteutetut toimenpiteet

Veroprosenttien korottaminen

Pyhjäjärven kaupungin tuloveroprosenttia korotettiin 19,75 prosentista 20,75 prosenttiin vuonna 2017. Kiinteistöveroprosentteja on korotettu vuosina 2015 ja 2017.

Pyhjäjärven kaupunginvaltuusto päätti vuodelle 2020 veroprosenttien muutoksista seuraavasti: kaupungin tuloveroprosentti nostettiin 21,75 prosenttiin, sekä kiinteistöveroista muun asuinrakennuksen kiinteistöveroprosenttia nostettiin 1,40 prosenttiin ja rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosenttia nostettiin 6,0 prosenttiin.

Henkilöstökustannuksiin vaikuttaminen

Pyhjäjärven kaupunki on hyödyntänyt henkilöstön luonnollista poistumista. Henkilöstön luonnollista poistumista tullaan hyödyntämään myös lähivuosien aikana.

Pyhjäjärven kaupunki on tehnyt paikallisen sopimuksen lomarahen vaihtamisesta vapaaseen. Lomarahan on voinut vaihtaa vapaaseen kokonaan tai osittain ja se on ollut henkilöstölle vapaaehtoista. Edellytyksenä on ollut, että lomarahavapaa ei aiheuta kohtuutonta haittaa tai lisäkuluja työnantajalle. Pyhjäjärven kaupunki ei ole lomauttanut henkilöstöä, koska tämä olisi aiheuttanut myös tulon menetyksiä eri toiminnoissa.

Työllisyysasteen nostamiseksi tehdyt toimenpiteet

Kaivoksen uusiokäyttöön liittyviin elinkeinohankkeisiin on panostettu vuodesta 2013 lähtien jo noin 3 M€:a. Tyypillisesti uuden yritysalueen luominen kestää kuitenkin 10 – 15 vuotta. Tälläkin hetkellä kaivoksen uusiokäyttöä edistetään Pyhäsalmen Callion toimesta.

Työllisyyden hoitoon on satsattu myös palkkaamalla työllisyyskoordinaattori, jonka tehtävänä on työllisyysasteen nostamiseksi tehtävät toimenpiteet. Myös vuonna 2020 päättynyt Suuntana muutos -hanke on tehnyt työtä heikossa työmarkkina-asemassa olevien työnhakijoiden työ- ja toimintakyvyn parantamiseksi. Suuntana muutos -hanke teki näkyväksi sosiaalisen kuntoutuksen tarpeen myös Pyhjäjärvellä. Sosiaalista kuntoutusta toteutettiin aikaisemmin Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen ja nykyisin Hyvinvointialue Pohteen kautta. Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä Jedu on järjestänyt lähihoitajakoulutusta sekä Kajaanin ammattikorkeakoulu sairaanhoitajien monimuotokoulutusta Pyhjäjärvellä.

Omaisuuuden myyminen

Kaupunginvaltuuston päätöksellä 26.1.2018 Pyhäjärven kaupunki päätti myydä Köpsinrinteen palvelukeskuksen kiinteistön yksityiselle palveluntuottajalle.

Kouluverkkouudistuksen jälkeen Pyhäjärven kaupunginvaltuusto on tehnyt päätöksiä kyläkoulujen myynneistä.

Yhtiöjärjestelyt

Vesi-, viemäri- ja kaukolämpötoiminta yhtiöitettiin 1.1.2015, jolloin perustettiin Pyhäjärven Energia ja Vesi Oy.

Vuoden 2018 alusta alkaen siirrettiin osittaisjakautumisen kautta Pyhäjärven Kehitys Oy:n kiinteistömassa Kiinteistö Oy Rillankivelle. Omaisuuuden keskittämällä yhteen yhtiöön on nähty volyymietuja kiinteistönpidon eri osa-alueilla, jolloin on saatavissa sekä toiminnallisia että taloudellisia hyötyjä.

Pyhäjärven kaupunki sitoutui alueelliseen ateria- ja puhtauspalveluja tuottavan inhouse-yhtiön perustamiseen yhdessä Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen ja muiden yhtiön osakkaiksi sitoutuvien organisaatioiden kanssa. Pyhäjärven kaupungin palveluksessa oleva ateria- ja puhtauspalveluiden henkilöstö siirtyi liikkeenluovutuksena yhtiöön 1.1.2023 alkaen. Toimenpide nähtiin osana kaupungin toiminnan tehostamista.

Kaupunginvaltuusto päätti 27.05.2025 § 39 yhtiöittää Pyhäjärven kaupungin omistuksessa olevat, hyvinvointialueelle vuokratut ja vuokrattavat kiinteistöt siten, että ne ovat 1.1.2026 uuden yhtiön omistuksessa. Kuntalain 126 §:n mukaan kunnan hoitaessa 7 §:ssä tarkoitettua tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla sen on annettava tehtävä osakeyhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen tai säätiön hoidettavaksi (yhtiöittämisvelvollisuus).

Kiinteistöjen vuokraaminen hyvinvointialueille on yhtiöittämisvelvoitteeseen kuuluvaa toimintaa eikä se sisälly myöskään 127 §:n mukaisiin poikkeuksiin yhtiöittämisvelvoitteesta. Kunta toimii lähtökohtaisesti kilpailutilanteessa markkinoilla. Pyhäjärven kaupunki tulee siirtämään kiinteistöjen siirtämistä perustetulle yhtiölle Pyhäjärven Palvelukiinteistöt Oy siihen saakka, kunnes kaupunki saa tarkempaa tietoa kiinteistöjen vuokrasopimuksista Pohjois-Pohjanmaan Hyvinvointialue Pohteelta.

Kouluverkko

Talouden tasapainottamisohjelman mukainen kouluverkkoselvitys saatiin päätökseen kaupunginvaltuustossa 15.10.2018. Kaupunginvaltuusto päätti, että Emolahden, Rannankylän ja Ruotasen koulut lakkautetaan 1.8.2019 alkaen ja koulut yhdistetään Ikosen kouluun siten, että 0 – 4 -luokat toimivat nykyisen Ikosen koulun tiloissa ja 5 – 6 -luokat Keskuskoulun tiloissa. Luokkatilat Keskuskoululle rakennettiin nykyisen kirjaston tiloihin. Tällä hetkellä Pyhäjärven kaupungin kouluverkko sisältää Ikosen koulun, jossa toimivat luokat 0 – 4, sekä Salmen koulun, jossa toimivat luokat 5 – 9 ja lukio. Pyhäjärven kaupungin kouluverkkoon ei voida kohdistaa muutoksia tällä hetkellä.

2. Tulossa olevat ja päätetyt toimenpiteet

Talouden tasapainottamisohjelma vuosille 2025 - 2027

Pyhäjärven kaupunginvaltuusto hyväksyi 30.9.2024 § 61 talouden tasapainottamisohjelman vuosille 2025–2027. Ohjelma sisältää toimenpiteitä kaupungin talouden vakauttamiseksi, käyttötalouden menojen hillitsemiseksi sekä tulopohjan vahvistamiseksi.

Tasapainottamisohjelman keskeisenä lähtökohtana on kaupungin pitkään jatkuneen rakennemuutoksen aiheuttamiin taloudellisiin vaikutuksiin sopeutuminen sekä talouden saattaminen kestävälle pohjalle. Ohjelman valmistelussa on huomioitu kaupungin toteuttamat palveluverkko-, henkilöstö- ja omaisuusjärjestelyt sekä arvio tulevien uusiutuvan energian tuotanto-, siirto- ja varastointihankkeiden vaikutuksista kaupungin verotulopohjaan. Hankkeiden toteutuessa kaupungin kiinteistöverotulojen arvioidaan kasvavan merkittävästi tulevina vuosina.

Tasapainottamisohjelman tavoitteena on turvata kaupungin taloudellinen toimintakyky, lakisääteisten palvelujen järjestäminen sekä kaupunkistrategian mukainen paikkakunnan elinvoiman ja itsenäisyyden säilyminen. Ohjelman toteutumista seurataan säännöllisesti osana kaupungin talousjohtamista.

Vuonna 2026 käynnistynyt kuntalain mukainen arviointimenettely tukee osaltaan talouden tasapainottamistyötä. Arviointiryhmän työn sekä kaupungin taloustoimikunnan valmistelun pohjalta laaditaan vuosille 2027–2032 ulottuva päivitetty talouden tasapainottamisohjelma, jonka tavoitteena on kaupungin talouden pitkäjänteinen vakauttaminen ja taseeseen kertyneen alijäämän kattaminen. Nykyisten talousennusteiden perusteella kaupungin vuosikatteen arvioidaan kääntyvän positiiviseksi vuonna 2026 ja lainakannan kasvun taittuvan tämän vuosikymmenen loppuun mennessä.

Taloustoimikunnan asettaminen 31.5.2029 päättyväksi toimikaudeksi

Pyhäjärven kaupunginhallitus päätti 22.9.2025 § 245 asettaa taloustoimikunnan 31.5.2029 päättyväksi toimikaudekseen. Talouden tasapainottamistyötä jatketaan taloustoimikunnan työn kautta. Taloustoimikunnan tehtävänä on koko kaupunkikonsernin toimintojen tarkastelu, toiminnan taloudellisuuden ja tehokkuuden edistäminen sekä tarvittaessa myös konsernin päällekkäisten toimintojen karsintaehdotukset.

Arviointimenettelyn käynnistyminen muutti Pyhäjärven kaupungin talouden tasapainottamisprosessia tasapainottamisohjelman laatimisen aikataulun ja tehtävänannon osalta. Kaupunginhallitus päätti täydentää taloustoimikunnan asettamispäätöstä 8.9.2026 seuraavasti:

1. Talouden tasapainotusohjelman valmistelu tulee tehdä arviointimenettelyn kanssa samaan aikaan, arviointimenettelyä tukien.
2. Tasapainotusohjelma tulee laatia vuosille 2027 – 2032.

Arviointimenettely

Kuntalain 118 §:n 3 momentin mukaan erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettely voidaan käynnistää, jos kunnan konsernitalinpäätöksessä asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on viimeisenä tilikautena vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltävänä tilikautena vähintään 500 euroa.

Pyhäjärven kaupungin vuoden 2024 konsernitalinpäätöksessä asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä oli 816 euroa ja vuoden 2025 konsernitalinpäätöksessä 1 362 euroa. Näin ollen arviointimenettelyn käynnistämiseksi säädetyt kriteerit täyttyivät.

Valtiovarainministeriö on asettanut Pyhäjärven kaupungille kuntalain mukaisen arviointiryhmän selvittämään kaupungin taloudellista tilannetta sekä arvioimaan talouden tasapainottamisen edellytyksiä. Arviointiryhmän puheenjohtajana toimii hallintotieteiden maisteri Antero Alenius ja valtiovarainministeriön edustajana neuvotteleva virkamies Minnamaria Korhonen.

Kaupunginhallitus nimesi 8.9.2026 § 156 kaupungin varsinaiseksi edustajaksi arviointiryhmään kaupunginjohtaja Henrik Kiviniemen, kaupungin toiseksi edustajaksi Jukka Tikanmäen sekä henkilöstön edustajaksi talous- ja henkilöstösihteeri Jaana Tikkasen.

Arviointimenettelyn käynnistyminen osoittaa, että kaupungin taloudellinen tilanne on vakava ja edellyttää määrätietoista toimenpiteitä talouden tasapainottamiseksi. Samanaikaisesti kaupungilla on kuitenkin realistinen näkymä talouden vahvistumiseen uusiutuvan energian tuotanto-, siirto- ja varastointihankkeiden sekä muiden tasapainottamistoimien kautta. Arviointiryhmän työn on tarkoitus valmistua 31.1.2027 mennessä.

F. Muut huomiot ja lisätiedot:

Pyhäjärven kaupungin taloudelliset vaikeudet johtuvat pitkäkestoisesta rakennemuutoksesta, valtionosuusjärjestelmän muutoksista, kaupungille epäedullisesta valtionosuustasosta, välttämättömistä peruspalveluinvestoinneista, korkotason voimakkaasta noususta sekä kunnille siirrettyjen uusien tehtävien riittämättömästä rahoituksesta. Kaupunki on toteuttanut useita talouden tasapainottamisohjelmia, korottanut verotusta, uudistanut palveluverkkoaan, myynyt omaisuuttaan sekä toteuttanut toiminnan tehostamistoimia taloudellisen tilanteensa vakauttamiseksi.

Samanaikaisesti kaupungilla on realistinen näkymä talouden vahvistumisesta. Käynnissä olevien uusiutuvan energian tuotanto-, siirto- ja varastointihankkeiden arvioidaan laajentavan merkittävästi kaupungin kiinteistöveropohjaa ja vahvistavan tulorahoitusta tulevina vuosina. Nykyisten laskelmien mukaan kaupungin vuosikate kääntyy positiiviseksi vuonna 2026, minkä jälkeen käyttötalouden rahoittamiseen ei enää tarvitse ottaa uutta lainaa.

Pyhäjärven kaupunginhallitus asetti 22.9.2025 taloustoimikunnan toimikaudelleen 31.5.2029 saakka. Arviointimenettelyn käynnistymisen johdosta kaupunginhallitus täydensi 8.9.2026 taloustoimikunnan tehtäviä siten, että talouden tasapainottamisohjelman valmistelu tehdään arviointimenettelyn kanssa samanaikaisesti ja sitä tukien. Uusi tasapainottamisohjelma valmistellaan vuosille 2027–2032.

Valtiovarainministeriön asettama arviointiryhmä selvittää parhaillaan kaupungin taloudellista tilannetta ja talouden tasapainottamisen edellytyksiä. Arviointiryhmän työn on tarkoitus valmistua 31.1.2027 mennessä.

Haettava 800 000 euron harkinnanvarainen valtionosuuden korotus tukisi kaupungin talouden vakauttamista tilanteessa, jossa arviointimenettely on käynnissä, mutta talouden käänne on jo nähtävissä. Korotus auttaisi kaupunkia hallitusti siirtymään rakennemuutoksen jälkeiseen uuteen tilanteeseen ja tukisi käynnissä olevien talouden tasapainottamistoimien onnistumista. Korotuksen tarve on kaupungin arvion mukaan tilapäinen. Nykyisten ennusteiden perusteella kaupunki ei tarvitse harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta enää vuoden 2028 jälkeen.

22.9.2026

Henrik Kiviniemi
kaupunginjohtaja

Sari Nissilä
talous- ja hallintojohtaja

Liitteet:

- Liite 1 Kaupunginhallituksen päätös 8.9.2026 § 157, Kuntien harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen hakeminen vuonna 2026
- Liite 2 Kaupunginhallituksen päätös 8.9.2026 § 159, Taloustoimikunnan asettamispäätöksen täydentäminen
Kaupunginhallituksen päätös 22.9.2025 § 245, Taloustoimikunnan asettaminen
- Liite 3 Kaupunginhallituksen päätös 16.9.2024 § 200, Talouden tasapainotusohjelma vuosille 2025 – 2027
- Liite 4 Kaupunginvaltuuston päätös 29.8.2022 § 60, Talouden tasapainottamisohjelma vuosille 2023 – 2025
- Liite 5 Kaupunginvaltuuston päätös 29.10.2019 § 69, Tuloveroprosentista päättäminen vuodelle 2020 (tuloveroprosentti 21,75 % vuodesta 2020 alkaen)
- Liite 6 Kaupunginvaltuuston päätös 15.10.2018 § 81, Talouden tasapainottamisohjelman mukainen kouluverkkoselvitys
- Liite 7 Kaupunginvaltuuston päätös 26.6.2018 § 51, Talouden tasapainottamisohjelma vuosille 2019 – 2021
- Liite 8 Kaupunginhallitus päätös 2.10.2017 § 349, Hakemus Pyhäjärven kaupungin ja Nivala-Haapajärven seudun nimeämiseksi ennakoivan rakennemuutoksen (ERM) alueeksi
- Liite 9 Kaupunginvaltuuston päätös 31.10.2016 § 77, Tuloveroprosentista päättäminen vuodelle 2017 (tuloveroprosentti 20,75 % vuosina 2017 – 2019)
- Liite 10 Kaupunginvaltuuston päätös 20.6.2016 § 37, Talouden tasapainottamisohjelma vuosille 2016 – 2019